

LGBT-isikute kogemused diskrimineerimise ja vihkamiskuritegudega ELis ja Horvaatias

Euroopa Liidu põhiõiguste harta artiklis 1 märgitakse, et inimväarikus on puutumatu. Seda tuleb austada ja kaitsta. Artikliga 21 tagatakse õigus mitte olla diskrimineeritud, muu hulgas seksuaalse sättumuse tõttu. Võrdse kohtlemise põhimõte on Euroopa Liidu põhiväärtus, millega tagatakse nii inimväarikuse austamine kui ka täielik võrdsetel alustel osalemine majandus-, kultuuri- ja ühiskonnaelus.

Poliitikataust

Üha rohkem rahvusvahelisel ja riiklikul tasandil esinevaid arengusuundumusi hõlmab homo-, bi- ja transseksuaalsete (*lesbian, gay, bisexual and transgender*, LGBT) isikute põhiõigusi. Euroopa Liit, Euroopa Nõukogu ja Ühinenud Rahvaste Organisatsioon (ÜRO) on arendanud ja tugevdanud veelgi LGBT-isikute mittediskrimineerimise ja võrdõiguslikkusega seotud norme. Euroopa ja siseriiklikes õigusaktides tunnustatakse üha enam seksuaalset sättumust ja soolist identiteeti kui diskrimineerimise alust

2010. aastal palus Euroopa Komisjon Euroopa Liidu Põhiõiguste Ametil koguda võrreldavaid andmeid diskrimineerimise ja vihakuritegude kohta, millega LGBT-isikud kõikides Euroopa Liidu liikmesriikides ja Horvaatias on kokku puutunud. Seepeale algatas Euroopa Liidu Põhiõiguste Amet 2012. aastal Euroopa Liidu LGBT-isikute veebiuuringu, millele vastas 93 079 inimest. Küsitlus kogus rikkalikult võrreldavaid andmeid, mis võimaldasid Euroopa Liidu Põhiõiguste Ametil teha järeldused ja anda tõendus põhiseid soovitusi. Nende abil võivad Euroopa Liidu institutsioonid ja liikmesriigid sihipärase õiguslike ja poliitiliste meetmetega tuvastada ja lahendada põhiõigustega seotud probleeme, millega LGBT-isikud kokku puutuvad, tagamaks nende põhiõiguste kaitsmine ja teostamine.

Peamised järeldused

Tulemused näitavad, et LGBT-isikud kogevad praeguses Euroopa Liidu ühiskonnas järjekindlalt olukordi, kus nad ei saa koolis, tööl ega üldsuse ees olla nemad ise. Seepärast varjavad paljud oma identiteeti ja elavad eraldatuses või lausa hirmu all. Teised langevad oma tõelist olemust näida-

tes diskrimineerimise või isegi vägivalda ohvriks. See, kuidas vastajad on tajunud ja kogunud seksuaalsest sättumusest ja soolisest identiteedist tingitud diskrimineerimist, ahistamist ja vägivalda, on riigiti väga erinev. Sama kehtib ka LGBT-isikute suhtes võetud negatiivsete sotsiaalsete hoiakute ulatuse tajumise ning vältimisstrateegiade kohta, mida kasutatakse hirmust ründamise, ähvardamise või ahistamise ees.

- Peaaegu pooled (47%) kõikidest vastanutest ütlesid, et on küsitlusele eelnenud aasta jooksul kogunud seksuaalsest sättumusest tingitud isiklikku diskrimineerimist või ahistamist.
- Üle 80% vastanutest igas Euroopa Liidu liikmesriigis mäletas negatiivseid märkusi või LGBT-noorte kiusamist koolis.
- Kaks kolmandikku (67%) kõikidest vastanutest ütles, et kooli ajal enne 18-aastaseks saamist varjasid nad sageli või alati, et kuuluvad LGBT-isikute hulka.
- Üks viiest vastanust, kes töötas ja/või kes otsis küsitlusele eelnenud 12 kuu jooksul tööd, tundis end viimase aasta jooksul nimetatud olukordades diskrimineerituna. Transseksuaalidest vastanute puhul on see suhe veelgi suurem: üks kolmest.
- Küsitlusele eelnenud aasta jooksul kohvikuid, restorane, baare või ööklubisid külastanud vastanutest tundis üks viiest (18%) end viimase aasta jooksul LGBT-isikute hulka kuulumise tõttu nimetatud kohtades isiklikult diskrimineerituna.
- Veerandit (26%) kõikidest Euroopa Liidu LGBT-küsitlusele vastanutest oli eelneva viie aasta jooksul rünnatud või vägivaldaga ähvardatud.
- Ligikaudu kolm kümnest transseksuaalide hulka kuuluvast vastajast ütles, et langesid küsitlusele eelnenud aasta jooksul rohkem kui kolm korda vägivalda või vägivaldaga ähvardamise ohvriks.
- Suurem osa vastanutest, kes olid eelnenud aasta jooksul vägivalda kogunud (59%), ütles, et viimase rünnaku või vägivaldaga ähvardamise põhjus oli osaliselt või ainuüksi asjaolu, et neid tajuti LGBT-isikutena.
- Vähem kui üks viiest (17%) teatas politseile kõige viimasest vihkamisest ajendatud vägivaldajuhtumist,

mis nendega aset oli leidnud. Ligikaudu 66% vastanutest kõikides ELi liikmesriikides kardab samast soost partneril avalikkuses käest kinni hoida. Vastanud homo- ja biseksuaalsete meeste puhul on see arv vastavalt 74% ja 78%.

- Enam kui neli viiendikku kõikidest vastanutest ütles, et LGBT-isikute kohta käivad juhuslikud naljad on igapäevaelus laialt levinud.
- Paaegu pool kõikidest vastanutest oli seisukohal, et nende elukohariigis on poliitikute solvav keelekasutus LGBT-isikutega seoses laialt levinud.

Tõenduspõhised nõuanded

Küsitlusega kogutud statistiliste andmete põhjal on Euroopa Liidu Põhiõiguste Amet koostanud järeldused ja tõenduspõhised nõuanded, et suunata õiguslike ja poliitiliste meetmete väljatöötamist Euroopa Liidu ja riigi tasandil.

Turvalise keskkonna tagamine hariduse omandamisel

Euroopa Liidu liikmesriigid peaksid tagama, et koolid loovad LGBT-noortele turvalise ja toetava keskkonna, kus puudub kiusamine ja tõrjutus. See hõlmab võitlemist LGBT-isikute häbimärgistamise ja marginaliseerimise vastu ning mitmekesisuse edendamist. Koole tuleks julgustada võtma vastu kiusamisevastane poliitika. Euroopa Liidu liikmesriigid peaksid tagama seksuaalset sättemust, soolist identiteeti ja soolist eneseväljendust käsitleva objektiivse teabe kuulamise kooli õppekavadesse, et edendada töötajate ja õpilaste seas lugupidamist ja mõistmist ning suurendada teadlikkust probleemidest, millega LGBT-isikud kokku puutuvad.

Võitlemine seksuaalsest sättemustest ja soolistest identiteedist tingitud diskrimineerimisega

Mitmekesine ja kaasav sotsiaalne keskkond, mis põhineb Euroopa Liidu põhiõiguste hartas sätestatud võrdõiguslikkuse põhimõttel, loob tingimused, kus LGBT-isikud saavad avalikult ja vabalt elada ja end väljendada.

Diskrimineerimist käsitlevate süsteemsete ja kooskõlastatud meetmete tugevdamiseks julgustatakse Euroopa Liitu ja liikmesriike töötama välja tegevuskavasid, millega edendada LGBT-isikute austamist ja nende põhiõiguste kaitsmist, ja/või lisama LGBT-küsimused riiklikesse inimõigusi käsitlevatesse tegevuskavadesse ja strateegiatesse. Erilist tähelepanu tuleks pöörata probleemidele, millega peavad toime tulema transseksuaalid ja noored LGBT-isikud, võttes arvesse konkreetseid asjaolusid, millega nad kokku puutuvad. Euroopa Liit võiks soodustada aktiivselt LGBT-isikute austamist edendavate paljutöötavate tavade vahetamist. Liikmesriike julgustatakse peamiste osalistega peetava dialoogi hõlbustamise kaudu edendama tasakaalustatumat avalikku arvamust LGBT-küsimuste kohta. LGBT-isikute põhiõiguste edendamiseks on vaja ka jõulist ja positiivset poliitilist juhtimist.

Vihakuriteo ohvriks langenud LGBT-isikute tunnustamine ja kaitsmine

Igäühel on õigus oodata, et seksuaalsest sättemustest või soolisest identiteedist olenemata austatakse tema õigust elule, turvalisusele ja kaitsele vägivalla eest.

Euroopa Liit ja liikmesriigid peaksid kaaluma homofoobiast ja transfoobiast kantud vihkamist õhutavate avalduste ja vihkamiskuritegusid käsitlevate õigusaktide vastuvõtmist, et LGBT-isikud oleksid võrdselt kaitstud. Euroopa Liidu liikmesriike julgustatakse ka suuremal määral tunnustama ja kaitsma LGBT-isikute hulka kuuluvaid vihkamiskuritegude ohvriks langenud inimesi ning lisama sel eesmärgil homofoobse ja transfoobse viha võimalike põhjustena vihkamiskuritegusid käsitlevatesse siseriiklikesse õigusaktidesse. Kaaluda tuleks ka õiguskaitseasutuste töötajate koolitamist, muu hulgas vahejuhtumite registreerimise teemal.

Võrdse kohtlemise tagamine töökeskkonnas

Euroopa Liidu õigusaktides tuleks sõnaselgelt keelata diskrimineerimine soolise identiteedi alusel ning Euroopa Liit peaks jätkuvalt jälgima kaebusi käsitlevate riiklike asutuste ja menetluste tõhusust. Euroopa Liidu liikmesriigid peaksid diskrimineerimise alase teadlikkuse suurendamiseks toetama võrdõiguslikkust edendavate asutuste ja muude riiklike kaebuste esitamise mehhanismide püüdlusi teatada LGBT-isikutele oma volitustest ja menetlustest.

Diskrimineerimine väljaspool töökeskkonda

Võrdne kaitse seksuaalsest sättemustest tingitud diskrimineerimise vastu kõikides Euroopa Liidu liikmesriikides paraneb oluliselt, kui Euroopa Liitu hõlmav sarnase diskrimineerimise kogu keeld laieneb tööhõive ja kutsetegevuse valdkonnast kaugemale, nagu soovib Euroopa Komisjon oma 2. juuli 2008. aasta ettepanekus (võtta vastu nõukogu direktiiv, millega rakendatakse võrdse kohtlemise põhimõtet sõltumata isikute usutunnistusest või veendumustest, puudest, vanusest või seksuaalsest sättemustest). Euroopa Liidu õigustiku puhul tuleks kaaluda, kas käsitada soolisest identiteedist tingitud diskrimineerimist kõikides kehtivates ja tulevastes Euroopa Liidu õigusaktides sõnaselgelt diskrimineerimise vormina.

Lisateave:

Euroopa Liidu Põhiõiguste Ameti kaks antud küsitlust käsitlevat aruannet – *EU LGBT survey: Results at a glance (ELi LGBT-isikute küsitlus: lühiülevaade tulemustest)* ja *EU LGBT survey: main results (ELi LGBT-isikute küsitlus: peamised tulemused)* – vt <http://fra.europa.eu/en/publications-and-resources>

Sest online visualiseerimine tööriist – *EU LGBT survey data explorer (EU LGBT-uuringu andmete Explorer)* – vaata: <http://fra.europa.eu/en/lgbt-survey-results>

Ülevaade Euroopa Liidu Põhiõiguste Ameti tegevusest LGBT-isikute põhiõiguste valdkonnas on kättesaadav aadressil <http://fra.europa.eu/en/theme/lgbt>.